

Dr. Majda Cencič,

Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

SPODBUJANJE KOMPETENCE PODJETNOSTI PRI OSNOVNOŠOLSKIH UČENCIH V ČASU ŠOLANJA NA DALJAVO

Promoting the Entrepreneurship Competence in Primary School Pupils during Distance Learning

IZVLEČEK

Kompetenco podjetnosti lahko razvijamo v okviru medpredmetnega povezovanja tudi v času šolanja na daljavo, saj se zelo povezuje z inovativnostjo in ustvarjalnostjo, ki ju lahko spodbujamo tudi s pomočjo ustvarjalnega ali horizontalnega mišljenja. Učitelji naj bi učencem dajali različne medpredmetne oblikovane naloge, ki temeljijo na iskanju različnih odgovorov. Pri tem pa si lahko pomagajo tudi z različnimi spletnimi aplikacijami.

Ključne besede: učenci, učitelji, podjetnost, šolanje na daljavo, naloge

ABSTRACT

The entrepreneurship competence can be developed within the context of cross-curricular integration also during distance learning, because it is highly intertwined with innovativeness and creativity, which can also be encouraged through creative or horizontal thinking. Teachers should give pupils different cross-curricular tasks, which focus on searching for multiple answers. In doing so, they can make use of different web applications.

Keywords: pupils, teachers, entrepreneurship, distance learning, tasks

UVOD

Projekt POGUM poteka tudi v času šolanja na daljavo, zato se pogosto sprašujemo, kako vključevati vsebine projekta v novo obliko šolanja, ker nimamo posebnega e-učbenika o podjetništvu v osnovni šoli. V besedilu se usmerjamo na vključevanje kompetence podjetnosti (KP) v medpredmetno povezovanje različnih učnih predmetov ter izpostavljamo pomen inovativnosti in ustvarjalnosti, ki sta pomembni tako za učence in učitelje kot tudi vodstvene delavce (Cencič, 2015). Izpostavljamo tudi razvoj ustvarjalnega mišljenja, ki naj se odraža tudi v različnosti nalog, ki jih dobijo učenci v času šolanja na daljavo.

KOMPETENCA PODJETNOSTI V ČASU ŠOLANJU NA DALJAVO

Sedanji čas je poln izzivov in nepredvidljivosti. KP pa se nanaša tudi na tak negotov čas in predpostavljamo različna tveganja in negotovost, spodbuja inovativnost in ustvarjalnost, sprejemanje hitrih odločitev, sodelovanje in dajanje pobud ipd. (Kirby, 2003). Podjetnost je začetnik sprememb ali le odgovor nanje in zahteva akcijo in pogum, še dodaja avtor (Kirby, 2003: 23). Ali kot so zapisali (npr. Glas, 1999: 3), da je podjetništvo zanimivo in koristno in nudi veliko izzivov za razmišljanje ter zahteva domiselnost. Prav domiselnost ali domišljijo, ki temelji na snovi iz resničnega življenja, je zelo poudarjal Rodari (1996), zato jo je treba

pri učencih še naprej ohranjati in spodbujati tudi pri vključevanju KP v pouk na daljavo.

Pouk na daljavo, z omejitvijo fizičnega stika med učenci ter med učenci in učitelji, pa naj temelji na drugih njegovih prednostih. Kot je povedal učenec 9. razreda, je prednost šolanja na daljavo tudi v tem, da: »/.../ si sam organiziram urnik za reševanje različnih nalog in tako prej vse končam. Veliko več prostega časa imam kot prej /.../.« Zato bi bilo vredno razmišljati, kako izkoristiti ali povezati prosti čas in čas šolanja, saj je znano, da se učimo vedno in povsod in da naj bo učenje zabavno in naj vključuje vse naše čute (Dryden in Vos, 2011).

Ker smo s pogovorom z nekaterimi učenci OŠ spoznali, da imajo pri šolanju na daljavo po njihovem mnenju veliko nalog, ki jih morajo v glavnem opraviti individualno in odposlati učiteljem v pregled, predlagamo različne medpredmetne oblikovane naloge, ki vključujejo tudi razvijanje KP. Najprej pa izpostavljamo spodbujanje inovativnosti in ustvarjalnosti pri učencih.

SPODBUJANJE INOVATIVNOSTI ALI USTVARJALNOSTI UČENCEV

Različni avtorji, ki se ukvarjajo s podjetništvom (npr. Burns, 2011; Kirby, 2003; Lumpkin, 2007 ipd.) povezujejo in prepletajo inovativnost in ustvarjalnost. Navajajo, da je inovativnost uporaba ustvarjalnosti za rešitev problemov in izkoriščanje

možnosti (Kirby, 2003). Ali: ustvarjalnost lahko vpliva na inovativnost, toda povezava je tudi v obratni smeri, oz. da je ustvarjalnost le en del procesa inovativnosti (prav tam). Burns (2011) povzema opredelitev, ki inovativnost opredeljuje kot proizvodnjo, sprejemanje in izvedbo novih idej, procesov, produktov in uslug, ki vplivajo na ustvarjalno uporabo kot tudi na originalne izume. Ali, da je bodisi »ustvarjalnost + uporaba« ali »iznajdba + uporaba« (Burns, 2011).

Ustvarjalnost opisujejo tudi kot zmožnost razmišljati o novih stvareh, medtem ko je inovativnost zmožnost delati nove stvari (Kirby, 2003). Milena Majcen (2009: 63) pa ustvarjalnost opiše kot uresničevanje izvirnih zamisli. Menijo tudi, da ustvarjalnost ne pomeni vedno le nove ali izvirne ideje, da pa je nujna za preživetje v tej globalni in tekmovalni družbi (Kirby, 2003).

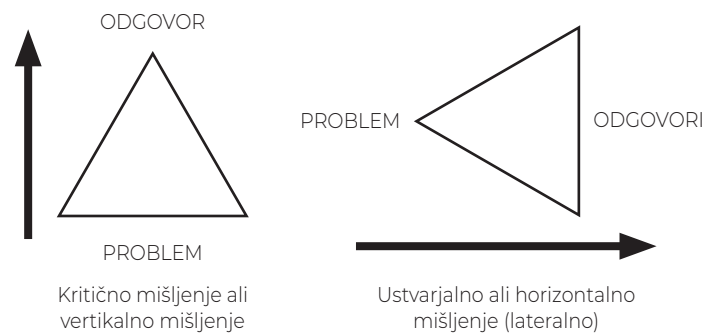
Pri razpravah o ustvarjalnosti pogosto trčimo ob stališče, da so osebe bodisi ustvarjalne (z domišljijo, odprtih pogledov) ali pa ne (logične, ozkih pogledov, toge v razmišljanju). De Bono (2009) pa nas poučuje, da se lahko naučimo biti ustvarjalni, čeprav dodaja, da so nekateri bolj ustvarjalni kot drugi (Kirby, 2003).

Šolski sistem daje večjo prednost analitičnosti, logičnosti, linearnemu zaporedju ipd., ne pa ustvarjalnosti, slikovnosti, čustvenosti, celostnemu dožemanju, intuiciji ipd. (Marentič Požarnik, 2000). Da se ustvarjalnost v šoli zavira ali celo zatira, kaže tudi podatek, ki pravi, da je kar 90 % otrok ustvarjalnih do 5. leta ali do vstopa v šolo, potem pa začne njihova ustvarjalnost upadati (LeFever, 2004). Med ovirami za upad ustvarjalnosti navajajo iskanje enega samega pravega odgovora, usmerjenost na logičnost, slepo sledenje pravilom, konstantnost v »biti praktičen«, nesprejemanje igre, specializiranost le za eno področje, izogibanje nejasnosti in dvomov, strah, da bomo izpadli nevedni, strah pred napakami in neuspehom, prepričanje, da nismo ustvarjalni ipd. (Kirby, 2003).

V povezavi z ustvarjalnostjo navajamo tudi teorije o novih vzorcih razmišljanja (Schratz in Schley, 2014), kjer se izpostavlja lateralno (domiselno) mišljenje, ki ga je razvil leta 1967 de Bono (2009) in razvil tehnike ali metode, da se ga lahko načrtno uporablja in razvija. Lateralno mišljenje je »način mišljenja, strategija mišljenja, ki vsebuje številne zelo raznolike in neobičajne rešitve problemov« (Majcen, 2009: 63). V prevodu de Bonove knjige z naslovom »Naučite svojega otroka misliti« lahko preberemo: »Vsakdo, ki hoče karkoli narediti, si mora pridobiti vsaj nekaj večšine domiselnega mišljenja. To namreč ni nekaj, kar bi bilo namenjeno samo arhitektom, oglaševalcem, oblikovalcem novih izdelkov in iznajditeljem.« (de Bono, 2009: 166)

V predstavitvi de Bonove metode lateralnega mišljenja na slovenski spletni strani (Šest klobukov razmišljanja – o metodi, 2015) pa smo lahko prebrali, da je zahodna kultura še danes odvisna od argumentiranega in kritičnega razmišljanja in da pogosto temu lahko rečemo kar prepiranje, kdo ima bolj prav in čigava bo obveljala. Argumentiranje uporabljamo v družinskih razpravah in poslovnih pogovorih, na sodiščih in skupščinah, pa v razpravah po televiziji ipd. Po navadi temu rečemo demokracija in temelji na sistemu razmišljanja, ki so ga uvedli stari grški misleci, npr. Sokrat, Platon in Aristotel. Edward de Bono (2009) pa je razvil metodo paralelnega razmišljanja, kjer misleci svoje misli in poglede predstavijo vzporedno z mislimi drugih v skupini in jih ne napadajo.

Razlika med kritičnim in ustvarjalnim mišljenjem je predstavljena na Sliki 1, na kateri je ustvarjalno mišljenje izenačeno z lateralnim mišljenjem (Kirby, 2003).

► Slika 1: Kritično (vertikalno) in ustvarjalno (horizontalno) mišljenje (pri. po Kirby, 2003: 146)

Slika 1 ustvarjalno ali po de Bonu (2009) lateralno mišljenje ponazarja v nasprotju s kritičnim (vertikalnim) mišljenjem. Kritično mišljenje je funkcija leve hemisfere možganov, ki teži k objektivnosti, analitičnosti in logiki in katere rezultat je le en ali malo odgovorov. Ustvarjalno (lateralno) mišljenje pa je funkcija desne hemisfere možganov in zajema domiselnost, čustva, asociacije, vključuje pa več kot eno samo rešitev (de Bono, 2009) ali odgovor na problem. Obe vrsti mišljenja se dopolnjujeta in sta potrebni, čeprav, kot smo zapisali, zahodna družba tradicionalno bolj poudarja kritično mišljenje. Šele v zadnjem času se več poudarka namenja tudi ustvarjalnemu mišljenju, ki se ga povezuje tudi s čustveno inteligenco (Kirby, 2003). Na področju razvoja podjetnosti »v stalno spreminjajočem okolju« (Kovačič, 2018) pa se govori tudi o agilnem mišljenju, ki je nasprotje togega razmišljanja in predstavlja zavestno in učinkovito odzivanje na težavne situacije (Breznik Alfrev, 2020).

Podjetniki prihajajo do idej na različne načine, z veliko domiselnosti in opazovanjem okolja, da npr. ugotovijo, kaj manjka v družbi, ker želijo nekaj izboljšati, ker izhajajo iz trenutnih potreb ali ker želijo izboljšati ali rešiti kakšen problem ipd. (Glas, 1999). Šolanje na daljavo je lahko tak izziv za učence in učitelje, da poskušajo nekaj narediti in v praksi pokazati svojo inovativnost in ustvarjalnost ter razvijajo ustvarjalno mišljenje. V ta namen je npr. primerena učna metoda nevihta možganov, ki se jo lahko izvede v skupini tudi v okviru videokonferenc.

Medpredmetno povezovanje učnih vsebin za spodbujanje KP

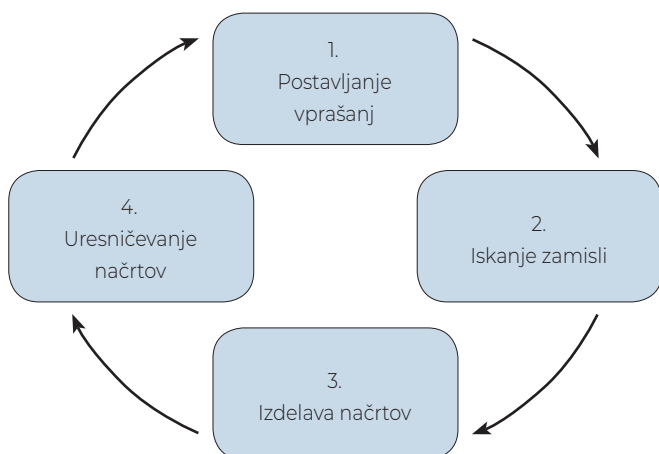
Medpredmetno povezovanje učnih vsebin ni nekaj novega in tudi nima enotnega poimenovanja. V naši pedagoški praksi so pred desetletji, pa tudi še danes, povezovanje različnih učnih vsebin imenovali integrirani pouk ali celostni pouk (Integrirani pouk, b. l.).¹ Danes se uporablja pojem medpredmetno povezovanje. Učenci se učijo več predmetnih vsebin hkrati in ne posebej slovenščine, matematike ipd., kar bi povzeli, da je medpredmetno povezovanje bolj naraven način učenja. Da se ga kar pogosto vključuje v našo šolsko prakso, kažejo tudi zapisi nekaterih učiteljev, ki predstavljajo svojo prakso medpredmetnega povezovanja vsebin (npr. Marčun in Žuber, 2018).

1 b. l. – brez letnice.

Pristopi za razvijanje KP v času šolanja na daljavo

KP se usmerja učence, da razmišljajo o različnih izbirah idej in predlogov ter tehtajo med njimi (Glas, 1999). Za ta način učenja je primerna skupinska učna oblika, ki pa je v fizični izvedbi nemogoča. Razmišljati je zato treba, kako jo vseeno vključevati in kako učence razdeliti za delo v skupinah, čeprav prek spleta. Kot je zapisal Glas (1999), se prav v skupini naučimo spoštovati in ceniti mnenja drugih in vnašati različne poglede v skupno delo, saj ni ene pravilne ali napačne odločitve, so le različne, včasih boljše ali slabše izbire. Vsak se odloča glede na svoje zmožnosti in osebnostne lastnosti.

Omenjeni avtor (Glas, 1999: 3) je tudi predstavil potek dejavnosti podjetnosti v 4 stopnjah (Slika 2).

► Slika 2: Zaporedje dejavnosti (prir. po Glas, 1999: 3)

Stopnje ali faze, ki jih kaže Slika 2, so lahko primer za projektni pouk, ki lahko poteka tudi na daljavo. Projektno delo se lahko sklene z nekim konkretnim izdelkom, ki je lahko neka nova ideja, izdelek, ki vključuje likovna, matematična in še kakšna druga znanja.

Na spletnih straneh posameznih šol (npr. Šolanje na daljavo, 2020) spodbujajo učence, da v prostem času naredijo kaj zanimivega in zabavnega in da to pokažejo na šolski spletni strani. Svoje izdelke in sebe pri delu lahko tudi fotografirajo in fotografijo pošljejo na šolo, da jo objavijo na spletni strani, saj menijo, da je tudi šolanje na daljavo lahko zabavno in ustvarjalno.

Drugačne naloge za medpredmetno povezovanje, ki vključuje tudi vsebine s področja podjetnosti

Nekateri osnovnošolski učenci so nam povedali, da imajo v času šolanja na daljavo veliko nalog. Neka učenka 6. razreda OŠ je med drugim rekla, da: »/.../ učiteljica nam samo pošilja domače naloge za oddajo. Mislim, da zato, ker imajo učitelji dosti dela tudi z drugimi razredi in učenci, ki jih učijo.« Zato povzemamo in predstavljamo nekaj drugačnih nalog.

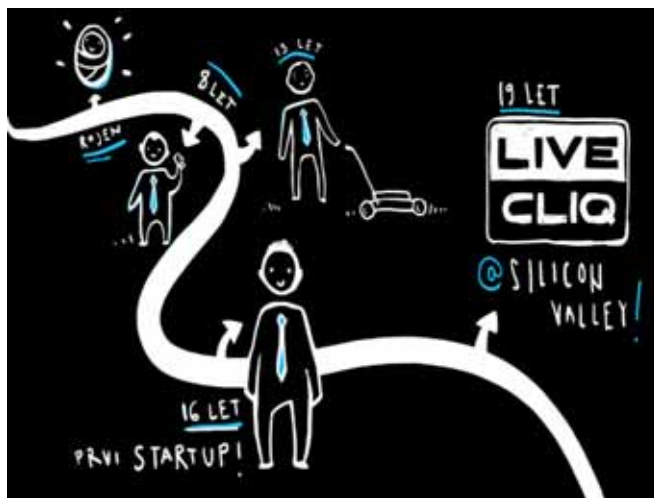
Najprej pa se usmerimo na nekatera učna okolja, ki jih lahko vključimo poleg okolja doma.

V današnjem času smo kar zaprti po svojih domovih in govorimo, da postajajo domovi tudi nova učna okolja. Veliko domov ima v okolici vrt, sadno drevje ipd., ki nudijo lepe

možnosti za KP. Drugi imajo le balkone, nekateri pa samo okenske police, ki pa se jih lahko tudi izkoristi za »mini vrtičke«, v zimskem času pa za opazovalnice nekaterih ptic.

Spletno učno okolje v tem času prevladuje. Po spletu lahko poiščemo, kateri so uspešni podjetniki v našem bližnjem kraju, s čim se ukvarjajo, kako je potekala njihova življenjska zgodba ipd. Na temelju primerov, ki predstavljajo učno metodo študija primera, se veliko naučimo iz življenjskih zgodb poznanih podjetnikov in podjetnic. Življenjsko zgodbo uspešnega podjetnika ali podjetnice iz domačega kraja lahko učenci tudi likovno predstavijo v obliki reke njegove življenjske poti, ki bo verjetno pokazala, da pot ni bila vedno ravna, da se je vzpenjala, pa tudi kdaj padla, stagnirala ali da so bili morda podjetniki marsikdaj tudi pred izzivi, po kateri poti nadaljevati delo (Slika 3).

► Slika 3: Izsek iz življenjske zgodbe podjetnika Dejana Roljiča

(prejeto po e-pošti, 9. 5. 2016)

Ker KP poudarja inovacije ali novosti, lahko za izhodišče nalog povzamemo tudi kak zgled iz prakse, ki se je pokazal kot dobra ideja in lahko služi kot izhodišče za oblikovanje nalog (Preglednica 1).

► Preglednica 1: Primeri inovacij ali novosti in primeri iz prakse (prir. po Glas, 1999: 86)

Inovacija ali novost	Primer iz prakse
Preurediti	V bifeju so postavili mizo za biljard.
Obrniti na glavo	Ledeni čaj v nasprotju s tradicionalnim toplim čajem.
Spremeniti	Glasbeniki priredijo znane skladbe v moderne ritme.
Prirediti	Električni vrtalni strojček se s priključki lahko uporabi za žaganje, privijanje vijakov ipd.
Minimizirati	Namesto velike majhne stekleničke žganih pijač.
Eliminirati	Poenostaviti in s tem poceniti kakšno stvar.
Združiti in kombinirati	Računovodje postanejo tudi davčni svetovalci.
Nadomestiti	Plin je nadomestil premog za kurjenje.
Izbrati drugo uporabo	CD tudi za zapis računalniških datotek.
Povečati	Namesto navadnih plakatov »jumbo« plakati.

Glede na predloge iz Preglednice 1 bi lahko učencem oblikovali drugačno nalogo, ki bi temeljila na iskanju rešitev v času šolanja na daljavo. Lahko pa oblikujemo drugačno nalogo, kot je npr. v Preglednici 2.

► Preglednica 2: Iskanje rešitev za delo na daljavo

Moteča stvar	Predlog rešitve
Preveč sedenja pred računalnikom	
Pomanjkanje stika s sošolci	
Težave z očmi	
Ipđ.	

Naloga za učence je lahko tudi v obliki diagrama Ishikawa (Slika 4), ki bi ga lahko imenovali tudi diagram »vzrokov in učinkov« ali diagram ribjih koščic ali na kratko ribja kost zaradi oblike, ki je podobna ribjemu skeletu (Cencič, 2011). Kot vidimo na Sliki 4, diagram sestavljajo vodoravna črta in štiri ali šest poševnih črt. Poševne črte pomenijo možne dejavnike (posamezne vzroke), ki vplivajo na problem ali rezultat. Vsak dejavnik (vzrok) vključuje številne vire (pomožne vzroke ali podvzroke), ki jih je treba poiskati in poimenovati. Glavni dejavniki ali glavni vzroki, ki se še naprej delijo, so lahko:

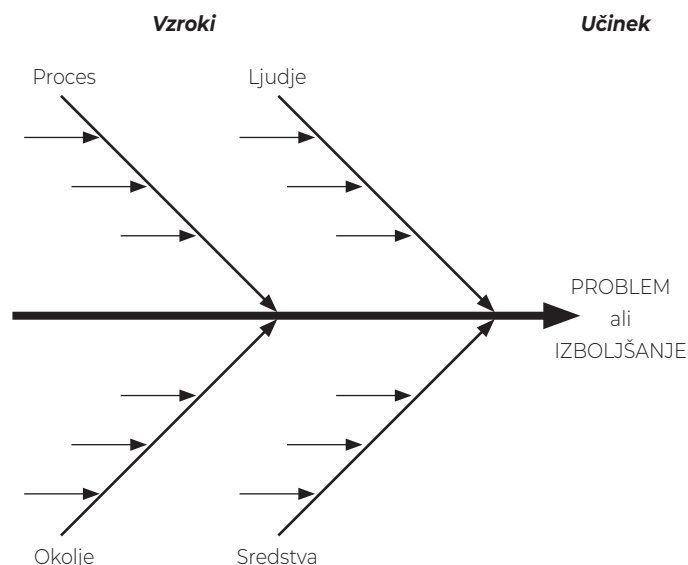
- ljudje, saj je vsak vključen v proces,
- proces, ki se odvija in kako se odvija, npr. kakšna so pravila, postopki ipd.,
- sredstva, ki so potrebna za izvedbo,
- okolje ali pogoji za delo, kot so npr. kraj, čas, kultura institucije ipd.

Nalogo v obliki ribje kosti lahko oblikujemo:

- ko iščemo in želimo predstaviti možne vzroke, ki vplivajo na problem,
- ko se iščemo dejavnike, ki vplivajo na izboljšanje, ali
- kot nalogo za razpravo, primerjanje rezultatov, sprejemanje odločitev ipd.

Naloga omogoča, da učenci označijo dejavnike (vzroke), ki vplivajo na problem ali na zaželeni rezultat, saj so za vsak

rezultat – problem številni vzroki, ki vključujejo določene dejavnike.

► Slika 4: Shema diagrama Ishikawa

Lahko bi z drugih področij povzeli še kak primer za nalogo in ga prilagodili za medpredmetno povezovanje učnih vsebin, ki bi vključevale tudi vsebine s področja podjetnosti. Veliko idej imajo tudi učenci, zato jih moramo samo vključiti v oblikovanje nalog. Oblikovanje nalog pa nam olajšajo tudi kakšne spletne platforme in aplikacije, npr. retrotool (retrotool.io/), jam board (jamboard.google.com/), mentimeter (www.mentimeter.com), slido (www.slido.com) ipd. (Kastelic, Kmetič, Lazič in Okretič, 2020).

SKLEPNE MISLI

Izpostavili smo inovativnost in ustvarjalnost učencev, ne smemo pa pozabiti tudi na učitelje, saj so model ali vzor za učence, zato naj ustvarjalno mišljenje razvijajo tudi učitelji pri sebi. Iskali naj bi različne možnosti in poti medpredmetnega vključevanja vsebin podjetnosti tudi pri šolanju na daljavo. Navedli smo le nekaj primerov drugačnih nalog, ki ne temeljijo le na izpolnjevanju delovnih listov, ampak vključujejo tudi likovno izražanje, lahko tudi glasbo ipd.

VIRI IN LITERATURA

- Breznik Alfiev, T. (2020). Agilen mindset. (Zoom prestavitve, 4. 12. 2020).
- Burns, P. (2011). Entrepreneurship and Small Business: Start-up, growth and maturity. London: Palgrave Macmillan.
- Cencič, M. (2011). Nekatere teme o kakovosti in evalvaciji na pedagoškem področju. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Cencič, M. (2015). Inovativnost in ustvarjalnost – pomembni kompetenci ravnateljcev in ravnateljic. V: Didakta, 181, 54–58.
- Davidson, C. N., Goldberg, D. T. (2015). Šola v digitalni dobi uvod in pregled: Prihodnost izobraževalnih ustanov. V: Onkraj klasične šolske ustanove. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva.
- De Bono, E. (2009). Naučite svojega otroka misliti. Maribor: Rotis.
- Dryden, G., Vos, J. (2001). Revolucija učenja: Spremembo način učenja. Ljubljana: EDUCY.
- Glas, M. (1999). Podjetništvo: Priročnik za učence. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Integrirani pouk (b. l.). Spletna stran: www.ljudmila.org/ostronovo/strani/integrirani.html (dostopno 3. 12. 2020).
- Kastelic, N., Kmetič, E., Lazič, T., Okretič, L. (2020). Kako motivirati učence pri poučevanju na daljavo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Katz, J. A. (2007). Education and Training in Entrepreneurship. V: J. R. Baum, M. Frese, M. in R. Baron (ur.). The Psychology of Entrepreneurship. Mahway, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kirby, D. A. (2003). Entrepreneurship. London itn: McGraw Hill.
- Kovačič, J. (2018). Postanimo agilni – razvijamo agilnost skozi agilno mišljenje, čustvovanje, motiviranje in sodelovanje. Spletna stran: <https://taktika-plus.si/postanimo-agilni/> (dostopno 4. 12. 2020).
- LeFever, M. D. (2004). Creative Teaching Methods. Be an Effective Christian Teacher. Paris, Ontario: David C. Cook.
- Lumpkin, G. T. (2007). Intrapreneurship and Innovation. V: B. J. Robert, F. Michale in B. Robert (ur.). The Psychology of Entrepreneurship. Mahway,

- Bew Yersey, London: Lawrence Erlbaum Association, Inc.
- Majcen, M. (2009). Management kompetenc: Izdelava modela kompetenc ter njegova uporaba za razvoj kadrov in za vodenje zaposlenih k doseganju ciljev. Ljubljana: GV Založba.
- Marčun, M., Žuber, N. (2018). Primer dobre prakse medpredmetnega povezovanja. V: Razredni pouk, 2, 32–37.
- Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- Rodari, G. (1996). Srečanje z domišljijo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Schratz, M., Schley, W. (2014). Vodje kot nosilci sprememb v razvoju sistema: avstrijska Akademija za vodenje. Sodobna pedagogika, 4, 12–29.
- Šolanje na daljavo (2020). OŠ Riharda Jakopiča, Derčeva ulica 1, Ljubljana. Spletna stran: <https://www.osrj.si/delo-na-daljavo/> (dostopno 30. 11. 2020).
- Šest klobukov razmišljanja – o metodi. Spletna stran: <http://debono.si/sest-klobukov-razmisljanja-o-metodi>, 13. 1. 2015 (dostopno 13. 1. 2015).